

נייר עמדה בנושא

חינוך להתנהלות כלכלית נבונה במשק מודרני

רקע

המלחמה בעוני מהווה אתגר אמיתי, שמדינת ישראל משקיעה בו משאבים רבים. תמיכה כלכלית במי שנקלעו למעגל העוני מהווה יסוד מוסד במוסר היהודי לדורותיו: "מעולם לא ראינו ולא שמענו בקהל מישראל שאין להן קופה של צדקה" (רמב"ם, הלכות מתנות עניים ט, ג). עם זאת, בעיית העוני בישראל לא נפתרה - "כי לא יחדל אָביוֹן מִקָּרֵב הָאָרֶץ" (דברים טו, יא), והיא ממשיכה לפגוע במשפחות רבות ובחוסנה של החברה הישראלית. מסורת ישראל, אשר חרתה על דגלה צדקה וחסד, סבורה שמניעת המצב שבו אדם תלוי בחברה חשובה אף יותר מהסיוע למי שאינו יכול לעמוד ברשות עצמו (ע"פ רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק י הלכה ז).

לקראת "יום המלחמה בעוני" מבקש ארגון צהר לקרוא לחברי הכנסת לפעול לכך שמערכת החינוך בישראל תכלול הקניית ערכים, ידע ומיומנות שיסייעו לבוגרי המערכת להתנהל בתבונה בכלכלה המודרנית.

אבני היסוד של החינוך הכלכלי

אינטליגנציה פיננסית - שילוב ערכים וכישורים

ככלל, בכוחו של אדם לעצב את מציאות חייו – "אין הדבר תלוי אלא ביי" (עבודה זרה יז ע"א). לאינטליגנציה הפיננסית של האדם השפעה מכרעת על מצבו הכלכלי, והיא כוללת כישורים, ערכים, שאיפות, נורמות התנהגות ומיומנויות בתחום הכלכלי והצרכני. אינטליגנציה פיננסית ראויה מובילה לאחריות ולניהול נכון של החיים הכלכליים. היא מרחיבה את טווח האפשרויות הכלכליות שלו, וקובעת את מידת המסוגלות שלו למצות הזדמנויות כלכליות ולא להזדקק לתמיכת החברה. חכמי ישראל ראו חשיבות בהתנהלות כלכלית מושכלת, ואחת מעצותיהם היא: "לעולם ישליש אדם את מעותיו: שליש בקרקע (=חיסכון) ושליש בפרקמטיא (=מסחר) ושליש תחת ידו" (בבא מציעא מב ע"א).

אחריות אישית – "יִגְיַע כְּפִיךָ כִּי תֹאכַל"

סיוע לחלש, למרות חשיבותו בעת מצוק, יוצר תלות כלכלית ותחושה של הנזקק כי האחריות לשינוי מצבו אינה תלויה בו. המבט היהודי גורס כי יש לפתח אצל כל אדם מגיל צעיר אחריות לעתידו הכלכלי, ולהעניק לו כלים למימושה - "יִגְיַע כְּפִיךָ כִּי תֹאכַל אֶשְׂרִיף וְטוֹב לָךְ" (תהלים קכב, ב). משום כך אמרו חכמים: "חייב אדם ללמד את בנו אומנות" (קדושין כט ע"א).

צרכנות נבונה – "אל תזדקק לבריות"

עיסוק חינוכי-ערכי בתחום הכלכלי נדרש במיוחד בחברה החשופה לתרבות הצריכה המערבית. תרבות זו מעודדת רכישת מוצרים 'חדשים', 'מותקדמים' ו'יוקרתיים', כורכת מעמד חברתי ברכישת המוצרים הללו, וחושפת את

האדם לאמצעי פרסום משוכללים בצד אשראי נדיב ומפתה. בחברה כזו אנשים בעלי תפיסת עולם המעודדת 'משיכת יתר' דרך קבע, ושאינם נוטים לתכנן את התנהלותם הכלכלית - מועדים להסתבכות כלכלית. על כן, נדבכים חשובים בפיתוח האינטליגנציה הפיננסית הם חיסכון מושכל של חלק מההכנסה לצרכים ואתגרים שונים בעתיד ובנוסף, חינוך לנורמות התנהגות של צריכה בהתאם לרמת ההכנסה, - "עשה שבתך חול, ואל תצטרך לבריות" (פסחים קיב ע"א).

הלכה למעשה

בכוחה ובאחריותה של מערכת החינוך לטפח את האינטליגנציה הכלכלית של תלמידי ישראל. ארגון צהר מציע לשלב במסגרת תכנית "כישורי חיים" תכנית לימודים המטפחת כישורים וערכים להתנהלות כלכלית ראויה. כן מוצע כי בתכניות מנהיגות נוער יתנסו באופן אישי בהכשרה בנושא, ויעבדו מול קבוצות ילדים צעירים במסלולי ההדרכה השונים. בנוסף, ניתן לקיים יום שיא במערכת החינוך שיוקדש לנושא. בדרך זו יחיו יותר אנשים בישראל בחירות כלכלית ובכבוד עצמי, וכך יתרמו לחוסנה החברתי והכלכלי של מדינת ישראל.